

Key words: university education of the Netherlands, European Higher Education Area (EHEA), Bologna process, The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders.

Статья посвящена характеристике особенностей развития университетского образования в Нидерландах в условиях формирования общеевропейского образовательного пространства. На основе анализа информационной базы европейских образовательных организаций автор раскрывает суть и последствия реформирования высшего образования Нидерландов в условиях Болонского процесса.

Ключевые слова: университетское образование Нидерландов, европейское пространство высшего образования (ЕПВО), Болонский процесс, голландско-фламандская организация аккредитации.

УДК 378.147:342.9

Козак Л.В.,

старший науковий співробітник НДЛ освітології
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглянуто нормативно-правові документи, які регулюють інноваційну професійну діяльність викладача вищого навчального закладу, виділено правові обмеження, запропоновано заходи щодо їх усунення.

Ключові слова: освіта, наука, інновація, інноваційна освітня діяльність.

Інноваційна діяльність викладачів вищого навчального закладу є визначальним чинником оновлення змісту освіти і створення новітніх технологій, суттєвим важелем переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Тому сьогодні, впроваджуючи нові знання і технології в освітню практику, викладачі першочергово потребують нормативно-правової підтримки інноваційної професійної діяльності, адже ефективний розвиток будь-якої сфери діяльності людини залежить від чіткої правової системи та нормативно-правового законодавства.

Серед праць, в яких порушуються проблеми інноваційних процесів в освіті, нормативно-правового забезпечення інноваційної освітньої діяльності, готовності педагогів до її здійснення, слід відзначити теоретичні розробки таких вчених, як: Н.М. Бібік, І.М. Богданова, Л.М. Ващенко, І.В. Гавриш, Л.І. Даниленко, Л.С. Подимова, О.В. Попова, В.А. Слассьонін та ін.

Інноваційну діяльність в системі освіти регулює низка нормативно-правових документів різної юридичної сили — від законів до локальних нормативно-правових актів: Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII; Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV; Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р. № 433-IV; Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (затверджене наказом МОН України від 07.11.2000 р. № 522); Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (затверджене наказом МОН України від 01.06.2006 р. № 422); Державна цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах» на 2008—2012 рр. (затверджена постановою КМ України від 19.09.2007 р. № 1155); Положення про експериментальний загально-освітній навчальний заклад (затверджене наказом МОН України від 23.11.2009 р. № 1054); Положення про порядок організації та проведення педагогічного експерименту регіонального рівня (затверджене наказом ГУОН від 12.02.2008 р. № 37); План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року (затверджений розпорядженням КМ України від 27.08.2010 р. № 1728); Постанова «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341.

Мета статті — проаналізувати нормативно-правове забезпечення інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу, виділити правові обмеження, запропонувати заходи щодо їх усунення.

У Конституції України [1] закладені вихідні правові передумови державної інноваційної політики. Так, стаття 54 гарантує громадянам свободу наукового і технічного, а також інших видів творчості, захист своєї інтелектуальної діяльності та авторських прав. У цій статті визначено, що держава сприяє розвитку науки, становленню міжнародних наукових зв'язків.

Основним нормативно-правовим документом, що регламентує інноваційну освітню діяльність в Україні є Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (у новій редакції від 30.11.2012 р. № 1352) [6]. Положення визначає порядок здійснення інноваційної

освітньої діяльності у системі освіти, в тому числі дає визначення основним поняттям (інноваційної діяльності, інноваційного освітнього продукту, освітніх інновацій, об'єктів інноваційної освітньої діяльності, суб'єктів інноваційної освітньої діяльності), визначає зміст інноваційної освітньої діяльності на всеукраїнському, регіональному рівнях, а також на рівні навчального закладу, необхідні умови її здійснення, етапи інноваційної освітньої діяльності (від розроблення освітніх інновацій до їх використання), основні засади державного регулювання в цій сфері, заходи щодо фінансування інноваційної освітньої діяльності. Згідно з Положенням, інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок. Інноваційним освітнім продуктом є результат науково-дослідної розробки, що відповідає вимогам Закону України «Про інноваційну діяльність» [3].

Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-ХІІ [4] передбачено правове регулювання першого етапу інноваційного циклу «виникнення-розроблення нових знань». Закон визначає наукову і науково-технічну діяльність як інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань. Основними формами наукової діяльності є фундаментальні та прикладні наукові дослідження, формами науково-технічної діяльності — науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії їх практичного використання. Відповідно до цього закону науково-педагогічна діяльність у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти III–IV рівнів акредитації пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю.

У Законі України «Про вищу освіту» (ст. 61) [2] наголошується на тому, що наукова і науково-технічна діяльність у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

Для підвищення рівня ефективності наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах урядом прийняте Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (2006) та Державну цільову науково-технічну та соціальну програму «Наука в університетах» на 2008–2012 рр.

Згідно з Положенням про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації [7], основною метою ННТД ВНЗ є одержання і використання нових наукових знань з метою створення суспільно корисних наукових результатів, забезпечення якісної підготовки фахівців для відповідних галузей економіки, наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; розв'язання комплексних задач у сфері наукового, технологічного розвитку; впровадження та використання в Україні і на світовому ринку наукових і науково-практичних результатів. Положення визначає суб'єктів наукової, науково-технічної діяльності у ВНЗ, серед яких: штатні наукові та науково-педагогічні працівники, науково-технічні працівники, докторанти, аспіранти, студенти, стажисти-дослідники, керівний склад навчального закладу та ін. Цінним є те, що складовою науково-технічного потенціалу ВНЗ є науковий доробок студентів, який відповідно до чинного законодавства передбачає: науково-дослідну роботу, що включена в графік навчального процесу (курсіві, дипломні роботи, практичні лабораторні заняття, виробнича практика з елементами дослідницького характеру) та роботу, що індивідуально виконується поза графіком навчального процесу.

Державна цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах» на 2008–2012 рр. [8] спрямована на активізацію наукової діяльності університетів та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом з метою підготовки нового покоління висококваліфікованих фахівців для наукоємних галузей національної економіки і виконання конкурентоспроможних наукових розробок, запровадження інноваційної діяльності в ринкових умовах з урахуванням цілей та завдань розвитку національної інноваційної системи.

Активізація наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах забезпечується шляхом приведення нормативно-правових актів у відповідність із завданням Програми щодо удосконалення механізму залучення наукових працівників до підготовки висококваліфікованих фахівців, стимулювання університетів до активізації роботи з проведення наукових досліджень та підвищення їх ефективності; нарощування обсягу бюджетного фінансування наукових досліджень університетів та зміцнення їх матеріально-технічної бази; утворення на засадах експерименту університетів дослідницького типу, накопичення досвіду їх роботи та його поширення.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України (КМУ) від 27 серпня 2010 р. № 1728 затверджений План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року [6]. План заходів містить стратегічні та змістовні

положення, спрямовані, зокрема, на забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти шляхом впровадження у навчальний процес нових інформаційних, телекомунікаційних технологій, інтерактивних форм та методів навчання; забезпечення розвитку дослідницьких університетів як провідних центрів наукової, інноваційної діяльності та підвищення результативності наукових досліджень у вищих навчальних закладах тощо.

23 листопада 2011 р. КМУ схвалив постанову «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [9], яка покликана стати основою інноваційного розвитку вітчизняної освіти, зокрема вищої, у відповідності до європейських стандартів щодо якості освіти та проектування освітніх програм професійної підготовки фахівців. Показовим є те, що у дескрипторах кваліфікацій вищої освіти (6–9) обов'язковою є сформованість здатності фахівця до інноваційної діяльності. Це, в свою чергу, активізує інноваційну діяльність викладачів вищих навчальних закладів та підготовку майбутніх викладачів до цього виду діяльності. При цьому передбачається сформованість умінь фахівця вищої кваліфікації застосовувати інноваційні підходи; проводити дослідження та/або здійснювати інноваційну діяльність; розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, розроблення та реалізації проектів, включаючи власні дослідження; критично аналізувати комплексні проблеми, синтезувати нові складні ідеї, зокрема, у міждисциплінарних сферах розроблення та реалізації комплексних проектів, як правило, у рамках власної дослідницької школи, які дають змогу глибоко переосмислювати наявне і забезпечувати вагомий приріст нового системного знання та/або модернізації професійної практики, та розв'язання складних соціально значущих проблем з використанням дослідницько-інноваційних методів.

Аналіз нормативно-правових актів з питань організації і здійснення інноваційної освітньої діяльності свідчить про те, що при всій прогресивності нормативно-правових документів, прийнятих в останні роки і спрямованих на активізацію інноваційної діяльності в освіті, вони все ще мають недоліки. Насамперед це — відсутність комплексного підходу до вирішення проблем взаємодії освіти, науки та інновацій у вищій школі. Крім того, в Україні поки не створене ефективне та дієве нормативно-правове поле, яке закріпило б за вищою освітою ключову роль в інноваційних процесах. Нагальною потребою є розроблення і прийняття нового Закону України «Про вищу освіту», який повинен не лише орієнтуватися на внутрішні проблеми освіти, але й мати направленість на інтегрування національної освіти в загальноєвропейську.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного на законодавчо-нормативному рівні необхідно вирішити такі завдання:

— виділити загальні цілі, завдання і принципи інноваційної освітньої діяльності у вищій школі;

— сформулювати науково обґрунтоване визначення вживаних понять (інноваційна освіта, інноваційне освітнє середовище ВНЗ, інноваційний розвиток ВНЗ, інноваційна діяльність викладача ВНЗ);

— внести відповідні доповнення і зміни у чинні закони, прийняти нові законодавчі акти та інші нормативно-правові документи, що стимулюватимуть інноваційну освітню діяльність у вищій школі;

— закріпити права учасників інноваційного освітнього процесу щодо створення інноваційних структур, а також запровадити заходи державної підтримки і стимулювання останніх;

— визначити механізми взаємодії у «трикутнику знань» (освіта, дослідження, інновації) та посилити їх на всіх рівнях вищої освіти.

Реалізація таких дій дасть змогу конструювати інноваційну професійну діяльність викладача на визначеній нормативно-правовій базі, сприятиме розвитку інноваційних процесів у вищій школі, створенню інноваційного освітнього середовища для постійного творчого пошуку, генерування і реалізації принципово нових педагогічних, наукових та управлінських ідей, а отже, буде вирішувати проблеми якісної професійної підготовки фахівців і забезпечувати конкурентоспроможність вищого навчального закладу.

ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України [Електронний ресурс] // ВВР. — 1996. — № 30. — Режим доступу : www.rada.gov.ua/
2. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. № 2984-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
5. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р. № 433-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
6. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (від 07.11.2000 р. № 522) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2111>

7. Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (від 01.06.2006 р. № 422) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1197-06/print>

8. Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми “Наука в університетах” на 2008–2012 роки» від 19.09.2007 р. № 1155 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.rada.gov.ua/

9. Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 року № 1341 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

W artykule rozpatrzone dokumenty prawne, które regulują innowacyjną działalność zawodową wykładowcy uczelni wyższej; wydzielono ograniczenia prawne; proponowano działania w celu ich rozwiązania.

Słowa kluczowe: edukacja, nauka, innowacje, innowacyjne działania edukacyjne.

The article deals with normative-legal documents that govern innovative professional activity of a teachers of higher educational establishment, highlights legal limitats, suggests measures on their removal.

Key words: education, science, innovation, innovative educational activity.

В статье рассмотрены нормативно-правовые документы, регулирующие инновационную профессиональную деятельность преподавателя высшего учебного заведения, выделены правовые ограничения, предложены мероприятия по их устранению.

Ключевые слова: образование, наука, инновация, инновационная образовательная деятельность.